

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2005 vp

Hallituksen esitys laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksis- ta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä helmikuuta 2005 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista (HE 3/2005 vp).

Eduskunta-aloitteet

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:

— lakialoitteen laiksi kuntoutusrahalain 8 §:n muuttamisesta (LA 24/2003 vp — Leena Rauhala /kd), joka on lähetetty valiokuntaan 4 päivänä kesäkuuta 2003.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 13/2005 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Anja Kairisalo, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Arja Manner, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Kaija Suorsa-Aarnio, opetusministeriö
- ylitarkastaja Pentti Lehmijoki, työministeriö

- pääsihteeri Heidi Paatero, kuntoutusasiain neuvottelukunta
- suunnittelija Anne-Mari Mäki, valtakunnallinen vammaisneuvosto VANE
- kehittämisspäällikkö Tomi Ståhl ja asiantuntijalääkäri Paavo Rissanen, Kansaneläkelaitos
- lakimies Anniina Alaluusua, Eläketurvakeskus
- kehityspäällikkö Sirkka-Liisa Karhunen, Suomen Kuntaliitto
- pääsihteeri Jouko Vasama, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry
- sosiaalis sihteeri Terttu Manelius, Vammaisfoorumi ry, edustaen myös Invalidiliitto ry:tä
- OTK Johan Åström, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- jaostopäällikkö Maire Lumiaho, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- sosiaalipoliittinen sihteeri Mirja Janérus, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- työmarkkina-asiamies Merja Berglund, Suomen Yrittäjät
- neuvottelupäällikkö Jorma Skippari, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- yrittäjäsihteeri Riitta Hanski, Suomen Fysioterapeuttiliitto ry
- toimitusjohtaja Veijo Notkola, Kuntoutussäätiö
- dosentti, ylilääkäri Timo Pohjolainen, Orton.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista. Kansaneläkelaitoksen järjestämää kuntoutusta sekä kuntoutusrahaa koskeva lainsäädäntö uudistettaisiin kokonaisuudessaan. Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annettu laki ja kuntoutusrahalaki kumottaisiin.

Esitys on osa kokonaisuutta, jolla pyritään selkeyttämään toimeentuloturva koskevaa lainsäädäntöä. Kuntoutusrahan myöntämistä koskevat edellytykset ovat monin tavoin sidottuja Kansaneläkelaitoksen järjestämään kuntoutukseen. Kansaneläkelaitoksen järjestämää kuntoutusta toimenpiteenä ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutuksen ajalta maksamaa kuntoutusrahaa koskevat säännökset koottaisiin yhteen lakiin, jolloin etuuksista ja niihin liittyvistä kansalaisen oikeuksista ja velvollisuuksista ja niiden perusteista säädettäisiin yhdessä laissa. Lainsäädännön rakenne uudistettaisiin, ja yksittäisten säännösten sanamuotoja täsmennettäisiin. Säännöksiä täsmennettäessä otettaisiin huomioon perustuslain asettamat vaatimukset säädöstasosta ja valtuutussäännöksistä sekä soveltamista ja toimeenpanoa ohjaava vakiintunut tulkintakäytäntö.

Kokonaisuudistusta koskeva esitys on luonteeltaan pääasiassa lakitekninen. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin tehtäviksi eräitä vakiintuneeseen soveltamis- ja oikeuskäytäntöön perustuvia muutoksia, joilla turvataan säännöksiä yhdenmukainen soveltamiskäytäntö.

Omaisien laituskuntoutusjaksolle osallistumisen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa koskevia

säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi, samoin ehdotetaan tarkennuksia omaisen kuntoutukseen osallistumisen korvaamisen edellytyksiin. Säännöksiä, jotka koskevat kuntoutusrahalle asetettavaa omavastuu-aikaa tilanteessa, jossa kuntoutusrahaan oikeutettu vanhempi osallistuu lapsensa kuntoutukseen, ehdotetaan muutettaviksi joustavammiksi. Odotus- ja väliajalta maksettavan kuntoutusrahan edellytyksiä ehdotetaan tarkistettaviksi vastaamaan alkuperäistä tarkoitusta. Lisäksi ehdotetaan, että nuoren kuntoutusrahaa koskeva säännös täsmennettäisiin vastaamaan tarkoitustaan ja vakiintunutta soveltamiskäytäntöä. Säännöksistä ilmeni, että etuutta voidaan maksaa koko siltä ajalta, jonka tutkimus suoritettiin kestä, jos koulutus on alkanut ennen kuin vakuutettu on täyttänyt 20 vuotta. Edelleen ehdotetaan, että vaikeavammaisen lääkinnällisen kuntoutuksen laitoshoidonjaksoista poistettaisiin jakson kesto koskeva vaatimus. Myös ammatillisen kuntoutuksen järjestämisen edellytyksenä olevaa työkyvyttömyyden uhkan käsitettä ehdotetaan täsmennettäväksi vastaamaan säännöksen alkuperäistä tarkoitusta ja työntekijäin eläkelaisissa olevaa määritelmää.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 2005.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 24/2003 vp ehdotetaan, että kuntoutusraha maksettaisiin täysimääräisenä kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen tavoitteena on selkeyttää Kansaneläkelaitoksen järjestämää kuntoutusta ja kuntoutusrahaa koskevan lainsäädännön raken-

netta. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja puoltaa sen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Kuntoutuksen hakijan oikeudet ja velvollisuudet tulisivat säädetyiksi yhdessä laissa, mikä selkeyttää etuuskien suhdetta kuntoutustoimenpiteisiin. Kokonaisuudistuksen on katsottu olevan luonteeltaan pääasiassa lakitekkinen. Asian käsittelyn yhteydessä valiokunnalle on kuitenkin eri järjestöjen taholta esitetty huoli siitä, että esityksen toteutuminen aiheuttaisi heikennyksiä nykyisiin etuksiin. Lakiehdotuksella ei kuitenkaan supisteta tarjottavia kuntoutuspalveluita tai rajoiteta niihin oikeutettujen vakuutettujen joukkoa nykyisestä, vaan vakuutettujen oikeudesta kuntoutukseen säädetään sisällöllisesti nyky-lainsäädäntöä vastaavalla tavalla. Valiokunta toteaa, että lain täytäntöönpanossa tulee huolehtia siitä, että kuntoutujan yksilölliset tarpeet ja hänen työ- tai toimintakykynsä turvaaminen ja parantaminen säilyvät edelleen etuuskien ja palveluiden antamisen ja niiden riittävyyden arvioinnin perusteena.

Ammatillinen kuntoutus

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on työkyvyn ja ansiomahdollisuuksien parantaminen tai säilyttäminen. Ammatillinen kuntoutus on ehdotetun 6 §:n mukaan järjestettävä siinä vaiheessa, kun asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma aiheuttaisi vakuutetulle todennäköisesti uhkan tulla työkyvyttömäksi.

Kuntoutus tulee järjestää myös tilanteissa, joissa vakuutetun työkyky ja ansiomahdollisuudet ovat jo olennaisesti heikentyneet. Lakiehdotuksen tarkoituksena on, että ammatillinen kuntoutus käynnistettäisiin työkyvyttömyyden uhkan vuoksi lähtökohtaisesti samoilla perusteilla työ- ja kansaneläkejärjestelmässä. Valiokunta korostaa, että ammatillisen kuntoutuksen oikea-aikaisella ja riittävän varhaisella aloittamisella voidaan vajaakuntoisen työssä pysymistä ja työhön palaamista tukea nykyistä paremmin. Valiokunta toteaa, että vakuutetun oikeudesta säättäminen asettaa Kansaneläkelaitokselle vastaavan velvollisuuden ammatillisen kuntoutuksen järjestämiseen.

Kansaneläkelaitoksen on lakiehdotuksen 8 §:n mukaan järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle tarpeelliset kalliit ja vaativat apuväli-

neet lainkohdassa säädettävissä tilanteissa. Valiokunta korostaa, että säännöksen tarkoittamaa vaikeavammaisuutta on arvioitava esityksen perustelujen mukaisesti tarkastelemalla sairauden, vian tai vamman aiheuttamaa haittaa opiskelussa tai työssä. Tällöin otetaan huomioon lääketieteellisten seikkojen ohella opiskelun tai työn laatu, vaatimukset ja olosuhteet. Vaikeavammaisuudelta ei siten tässä yhteydessä edellytetä samojen kriteerien täyttymistä kuin vaikeavammaisen lääkinnällisen kuntoutuksen järjestämisessä.

Kuntoutussuunnitelman laatiminen

Ehdotetun 9 §:n 4 momentin mukaan kuntoutussuunnitelma laaditaan kuntoutujan hoidosta vastaavassa julkisen terveydenhuollon toimintayksikössä kuntoutujan taikka hänen omaisensa tai muun läheisensä kanssa. Kansanterveyslain ja erikoissairaanhoidon perusteella hoitovastuu on kunnilla. Hoitoon pääsyn turvaamista koskevan lainsäädännön muutosten osana lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista lisättiin 4 a § (857/2004), jonka perusteella terveyden- ja sairaanhoitoa toteutettaessa on laadittava tarvittaessa tutkimusta, hoitoa ja lääkinnällistä kuntoutusta koskeva tai muu vastaava suunnitelma. Kansaneläkelaitoksella on etuspäätöksiä tehdessään velvollisuus huolehtia siitä, että tehdyt päätökset perustuvat lakiin ja ovat oikeudenmukaisia suhteessa muiden vastaavaa etuutta hakeneiden päätöksiin nähden. Valiokunta korostaa kuntoutussuunnitelman merkitystä ja toteaa, että kuntoutussuunnitelman laatiminen julkisen terveydenhuollon toimintayksikössä on tärkeää myös kuntoutuksen jatkuvuuden turvaamiseksi järjestämisvastuun siirtyessä Kansaneläkelaitokselta kunnalliselle järjestelmälle.

Vaikeavammaisen lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut

Lakiehdotuksen 10 §:ssä säädetään Kansaneläkelaitoksen järjestämistä vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen palveluista. Pykälässä korostetaan sitä, että kuntoutuspalveluiden tulee vastata hyvää kuntoutuskäytäntöä sekä perustua erityisasiantuntemukseen ja erityisosaamiseen.

Lakiehdotuksen perusteluissa on todettu, että hyvällä kuntoutuskäytännöllä tarkoitetaan sitä kuntoutuskäytäntöä, jota Kansaneläkelaitoksen ja julkisen terveydenhuollon kuntoutuksessa yleisesti hyväksyttynä noudatetaan. Yleisesti hyväksytyksi kuntoutus katsotaan vakiintuneen ja kokemusperäisesti perustellun kuntoutuskäytännön tai tieteellisen vaikuttavuustiedon perusteella.

Laitoskuntoutusjaksoilta ei säännösehdoituksen mukaan nykyisestä poiketen edellytetä vähintään 18 arkipäivän yhtäjaksoisuutta. Vaatimus ei perustelujen mukaan enää vastaa kuntoutujien yksilöllisiä tarpeita, ja se on omiaan lisäämään kustannuksia, koska tavoite pystytään osalla kuntoutujista saavuttamaan yhdellä lyhyemmällä jaksolla tai jakamalla 18 arkipäivää useammaksi jaksoksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan monet vaikeavammaiset ovat olleet tyytymättömiä 18 vuorokauden kuntoutusjaksoon, johon on voinut sisältyä kolme viikonloppua, jolloin pääsääntöisesti kuntoutuslaitoksissa ei ole ollut sellaista toimintaa, johon vaikeavammaiset olisivat voineet ottaa osaa. Kuntoutusjakson pituutta koskevan vähimmäisvaatimuksen puuttuminen lainkohdasta on toisaalta aiheuttanut huolestuneisuutta vammaisjärjestöjen keskuudessa. Valiokunnalle on esitetty epäilyjä siitä, että minimimäärän puuttuminen laista aiheuttaa laitoshoidon epäasianmukaista lyhentämistä.

Valiokunta korostaa, että vaikeavammaisten tulee jatkossakin saada työ- ja toimintakykynsä turvaamiseksi tai parantamiseksi tarpeelliset ja hyvän kuntoutuskäytännön mukaiset kuntoutuspalvelut. Lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentissa tämä Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvollisuus on selkeästi todettu. Valiokunnan käsityksen mukaan kuntoutusjakson pituus voi käytännössä olla nykyisin säädettyä lyhyempi vain silloin, kun kuntoutuksen tavoitteet voidaan kuntoutujan yksilölliset tarpeet huomioon ottaen saavuttaa yhdellä tai useammalla 18 arkipäivää lyhyemmällä tehostetulla kuntoutusjaksolla. Valiokunta pitää tarpeellisena sitä, että kuntoutusjakson nykyinen vähimmäismäärä edelleen todetaan lain 10 §:ssä.

Yli 65-vuotiaiden vaikeavammaisten kuntoutus

Vaikeavammaisten kuntoutus on pääosin Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvollisuuden piirissä. Vaikeavammaisen oikeus Kansaneläkelaitoksen järjestämään kuntoutukseen päättyy hänen täyttäessään 65 vuotta, jolloin vastuu kuntoutuksesta siirtyy kunnan terveystoimelle. Yli 65-vuotiaille vaikeavammaisille Kansaneläkelaitos myöntää lääkinällistä kuntoutusta harinnanvaraisena kuntoutuksena. Valiokunta on aiemmassa kannanotossaan edellyttänyt hallituksen selvittävän mahdollisuudet saattaa 65 vuotta täyttäneet vaikeavammaiset Kansaneläkelaitoksen järjestämän lakisääteisen kuntoutuksen piiriin (StVM 8/2002 vp). Sosiaali- ja terveysministeriö on selvittänyt vuonna 2003 tehdyllä kyselyllä 65 vuotta täyttäneiden vaikeavammaisten kuntoutuksen toteutumista. Selvitys osoitti, että terveyskeskukset huolehtivat kuntoutuksesta käytettävissä olevien resurssien mukaan, mutta kuntoutussuunnitelma tarkistetaan ja kuntoutustarve arvioidaan usein uudelleen. Useimpien vaikeavammaisten kohdalla vastuun siirtyminen siis merkitsee joko kuntoutuksen määrän tai laadun laskua siitäkkin huolimatta, että kunnallinen terveydenhuolto on Kansaneläkelaitokselle laatimassaan kuntoutussuunnitelmassa kartoittanut ja määritellyt vaikeavammaisen kuntoutustarpeen.

Kansaneläkelaitoksen järjestämisvelvoitteen laajentaminen merkitsisi sairausvakuutuksen menojen lisäystä ja vastaavasti taloudellisen rasituksen vähentymistä kunnalliselta terveystoimelta. Järjestämisvelvoitteen ikäraja on aikanaan asetettu 65 ikävuoteen, koska muun muassa on katsottu, että Kansaneläkelaitoksen rooliin sosiaalivakuutuslaitoksena kuuluu työssä olevien kuntoutus. Vanhuuseläkeikässä olevien kuntoutus kuuluu julkisen terveydenhuollon tehtäviin. Kuluvan vuoden alussa voimaan tulleen eläkeuudistuksen jälkeen vanhuuseläkkeelle voi siirtyä joustavasti 63—68 ikävuoden välillä. Näin ollen työssä olevien määrittelyyn ei enää ole yhtä yksittäistä ikärajaa. Valiokunnan näemyksen mukaan yhtenä vaihtoehtona tulisi tarkastella Kansaneläkelaitoksen järjestämisvas-

tuun kasvattamista asteittain 68 vuoden ikään saakka.

Nykyistä tilannetta vaikeavammaisten lääkinnällisessä kuntoutuksessa 65 vuoden iän täytyessä ei voida pitää tyydyttävänä. Kuntoutuksen päättyessä vamman vaikutukset saattavat kumuloitua, ja kuntoutuksessa säästäminen voi samalla merkitä laitoshoidon tarpeen kasvua. Valiokunta pitää tärkeänä, että kuntoutuksen järjestämisvastuun siirtyessä Kansaneläkelaitokselta kunnalle kuntoutus jatkuu vammaisen yksilökohtaisen tarpeen mukaisena. Tämän turvaamiseksi tulee selvittää, miten ohjeistuksella ja menettelytapojen uudistamisella vähennetään kuntoutuksesta vastuussa olevan tahon vaihtumisesta aiheutuvia epäkohtia. Valiokunta pitääkin tarpeellisena, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin yksiselitteisten menettelytapaohjeiden laatimiseksi lakiehdotuksen 54 §:ssä ja kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (497/2003) säädettyä yhteistoimintamenettelyä noudattaen. (*Valiokunnan lausumaehdotus 1*).

Kuntoutusraha odotus- ja väliajalta

Lakiehdotuksen 24 §:n mukaan kuntoutusrahaa voidaan ammatillisen kuntoutuksen etenemisen ja kuntoutujan toimeentulon turvaamiseksi maksaa myös odotus- ja väliajalta. Odotus- ja väliajan harkinnanvarainen kuntoutusraha on tarkoitettu ensisijassa turvaamaan kuntoutujan toimeentuloa silloin, kun se saattaisi muutoin vaarantua kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliin jäävältä ajanjaksolta tai kahden kuntoutusjakson väliseltä ajanjaksolta. Toimeentulon turvaaminen koko kuntoutusprosessin ajalta on usein kuntoutuksen onnistumisen edellytys.

Perustuslakivaliokunta on lakiehdotuksesta antamassaan lausunnossa viitannut perustuslain 19 §:n 2 momenttiin ja todennut, että lakiehdotuksen 24 §:n 1 momenttia on tarkistettava siten, että kuntoutujalla on sen perusteella oikeus kuntoutusrahaan, jos hän ei kuntoutuksen odotus- ja väliaikoina saa toimeentuloaan esimerkiksi työstä tai muusta perustoimeentuloa turvaavasta järjestelmästä. Tämä on todettu edellytykseksi

sille, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslain edellyttämästä perustoimeentulon turvasta sairauden ja työkyvyttömyyden ajalta on säädetty sairausvakuutuslaissa ja eläkelaeissa. Sairastunut saattaa saada myös työttömyysturvalain mukaisia etuuksia. Lakiehdotuksen 22 §:n mukaan kuntoutusrahaetuuteen ei ole oikeutta, jos henkilö saa esimerkiksi täyttä vanhuuseläkettä tai hänellä on oikeus täyteen ansionmenetyskorvaukseen liikenne- tai tapaturmavakuutuksen perusteella. Kuntoutusraha on kuntoutuksen ajalta ensisijainen edellä mainittuihin toimeentuloturvaetuuksiin nähden. Voimassaolevan ja ehdotetun lain lähtökohtana on muiden toimeentuloturvamuuotojen etusijaisuus odotus- ja väliaikana, eikä kuntoutuja jää lähtökohtaisesti näiden toimeentuloturvamuuotojen ulkopuolelle. Harkinnanvaraisen etuuden myöntämismahdollisuus ei siis poista oikeutta edellä mainittuihin toimeentuloturvaetuuksiin. Sen varmistamiseksi, ettei turvajärjestelmään jää perustuslakivaliokunnan tarkoittamia väliinpuotamistilanteita, sosiaali- ja terveysturvaehdottaa 24 §:n täsmentämistä.

Valituskielto

Harkinnanvaraista kuntoutusta koskevaan päätökseen ei 55 §:n 2 momentin mukaan saa hakea muutosta valittamalla. Perustuslakivaliokunta on todennut, ettei valituskielto ole päätöksen harkinnanvaraisuuden takia sinänsä ongelmallinen perustuslain 21 §:n 1 momentin näkökulmasta. Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain saman pykälän 2 momentissa turvattu muutoksenhakuoikeus kuitenkin puoltaa näidenkin ratkaisujen saattamista valitusmahdollisuuden piiriin. Perustuslakivaliokunta on perustellut tätä sillä, että valitusmahdollisuus on tarpeen viranomaistoiminnan asianmukaisuuden ja muun tasapuolisuuden valvomiseksi sekä soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. Perustuslakivaliokunta katsoi, että on vakavasti harkittava valituskiellon poistamista.

Sosiaali- ja terveysturvaehdottaa saaman selvityksen mukaan keskeinen syy kuntoutuksen epäamiseen on, että tähän tarkoitukseen varattu

rahamäärä rajoittaa kuntoutuksen järjestämismahdollisuuksia. Harkinnanvaraiseen kuntoutukseen käytettävästä enimmäisrahamäärästä päättää eduskunta vuosittain valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä. Kansaneläkelaitoksen on vuosittain laadittava varojen käyttöä koskeva suunnitelma ja samoin vuosittain selvitys sosiaali- ja terveysministeriölle varojen käytöstä. Valiokunta ei pidä tarkoituksenmukaisena säätää lailla sellaisia harkinnanvaraisen kuntoutuksen myöntämisen edellytyksiä, joita sovellettaisiin kulloinkin käytettävissä olevan rahamäärän mukaisesti. Valiokunta toteaa, että harkinnanvaraisen kuntoutuksen päätöksentekoa säätelevät ja ohjaavat hallintolaki ja hyvän hallinnon periaatteet. Viranomaistoiminnan asianmukaisuuden ja muun tasapuolisuuden valvomiseksi ovat käytettävissä myös hallintolainkäyttölaissa tarkoitetut ylimääräiset muutoksenhakukeinot. Lisäksi viranomaisen menettelystä on mahdollista tehdä hallintokantelu. Valiokunta korostaa, että ratkaisutoiminnan yhtenäisyydestä tulee huolehtia myös Kansaneläkelaitoksen omaaloitteisella ohjauksella ja valvonnalla. Edellä olevan perusteella valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 55 §:n 2 momentin valituskiellon säilyttämistä hallituksen esityksen mukaisesti. Valiokunta katsoo, että sekä harkinnanvaraista kuntoutusta koskevien päätösten että vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta koskevien päätösten asianmukaisuutta ja tasapuolisuutta tulee seurata ja arvioida tämän perusteella mahdollinen säädösmuutosten tarve. (*Valiokunnan lausumaehdotus 2*).

Yksityiskohtaiset perustelut

10 §. Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa 2 momentin 1 kohdan täsmentämistä siten, että laitoksissa toteutettavien kuntoutusjaksojen tulisi olla vähintään 18 arkipäivää kestäviä. Kuntoutukselle asetetun tavoitteen ja kuntoutujan yksilöllisen kuntoutustarpeen perusteella jaksot voivat olla myös lyhyempiä tai ne voidaan toteuttaa useammassa jaksossa. Valiokunta ei ehdota laitospäättämisen vähim-

mäispituuden säätämistä ehdottomana, koska kuntoutujan yksilölliset tarpeet ja hyvä kuntoutuskäytäntö määräävät ensisijaisesti jaksojen pituudet.

18 §. Kuntoutusraha lakisääteisen kuntoutuksen ajalta. Perustuslakivaliokunta on huomauttanut, ettei päihdehuoltolaitoksen hyväksymisestä päättävä viranomaisen käy ilmi säännösehdoituksesta. Perustuslakivaliokunta on myös katsonut, että lakiehdotusta on täydennettävä perusluonteisilla säännöksillä laitoksen hyväksymisedellytyksistä. Valiokunta ehdottaa tämän vuoksi 4 momentin muuttamista siten, että kuntoutusrahan maksamisen edellytyksenä olisi kuntoutuksen antaminen Kansaneläkelaitoksen hyväksymässä laitoksessa. Momentin viittaukset asetukseen ehdotetaan muutettavaksi viittauksiksi sosiaalihuoltolakiin ja päihdehuoltolakiin. Momenttiin ehdotetaan otettavaksi perussäännös siitä, että päihdehuollon kuntoutuslaitoksella tulee olla lupa joko yksityisten terveydenhuollon palveluiden antamiseen tai lupa ympärivuorokautiseen sosiaalihuollon palveluiden antamiseen. Lisäksi laitoksella tulee olla asianmukaiset tilat ja laitteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Valtioneuvosto voi asetuksella antaa tarkempia säännöksiä laitoksen hyväksymisedellytyksistä.

24 §. Kuntoutusraha odotus- ja väliajalta. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että säännöstä tarkistetaan perustuslain 19 §:n 2 momentin vastaisten väliinpuotoamistilanteiden estämiseksi. Valiokunta ehdottaa 1 momenttia tarkistettavaksi siten, että kuntoutujalla on aina oikeus kuntoutusrahaan odotus- ja väliajalta, jos hän ei tuolta ajalta saa toimeentuloa esimerkiksi työstä tai muista perustoimeentuloa turvaavista järjestelmistä kuten sairausvakuutus-, työttömyysturva- ja eläkejärjestelmistä.

35 §. Ammatillisessa kuntoutuksessa olevan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä. Valiokunta ehdottaa säännöksessä mainitun kuntoutusrahan tason korjaamista vastaamaan lain ehdotetun voimaantuloajankohdan tasoa.

48 §. *Maksaminen kunnan toimielimelle.* Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että maksun kunnalle suorittamisen edellytysten sitominen yleispiirteisesti henkilön elämäntapoihin ja asiallisesti siihen, mikä viranomaisen käsityksen mukaan vastaa kuntoutusrahan tarkoitusta, ei täytä perusoikeuskytkentäiseen sääntelyyn kohdistuvia täsmällisyyden vaatimuksia. Valiokunta ehdottaa säännöksen muuttamista siten, että kuntoutusraha voitaisiin maksaa kunnalle käytettäväksi vakuutetun, hänen perheensä ja hänen huollettavinaan olevien lasten elatukseen, jos kuntoutusrahan maksaminen vakuutetulle itselleen vaarantaisi vakuutetun, hänen perheensä tai hänen huollettavinaan olevien lasten toimeentulon.

55 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän 1 momentissa luetellaan päätökset, joihin vakuutettu, kuntoutuspalvelun tuottaja taikka vakuutetun omainen tai lähiomainen saa hakea valittamalla muutosta. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että ehdotuksen perusteella jää epäselväksi, voiko esimerkiksi vakuutettu hakea muutosta muiden kuin lainkohdassa lueteltujen säännösten perusteella annettuihin päätöksiin silloinkaan, kun päätös koskee hänen oikeuttaan tai velvollisuuttaan. Perustuslakivaliokunnan mielestä tällaiset luettelot eivät voi vaikuttaa eräänlaisina välillisinä muutoksenhakukieltoina, vaan henkilön oikeus hakea muutosta oikeuksiaan tai velvollisuuksiaan koskevaan päätökseen perustuu viime kädessä suoraan perustuslain 21 §:n 1 momenttiin. Perustuslakivaliokunta on pitänyt ehdotettuja luetteloja asiallisesti tarpeettomina.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa 1 momentin muuttamista siten, ettei siinä erikseen

mainita lainkohtia, joiden perusteella eri osapuolilla on oikeus hakea muutosta. Momentissa todettaisiin yleisellä tasolla muutoksenhakutiet Kansaneläkelaitoksen ja tarkastuslautakunnan päätöksiin.

70 §. *Siirtymäsäännökset.* Valiokunta ehdottaa, että 1 momentissa mainitut etuudet muutetaan vastaamaan vuoden 2005 tasoa. Valiokunta ehdottaa säännökseen lisättäväksi uuden 9 momentin, jonka mukaan kansaneläkelaitoksen kuntoutukselta annetun (kumottavan) lain nojalla annettu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus perusteista avohoidon ja laitoshoidon määrittelymiseksi jää edelleen voimaan.

Aloite

Valiokunta ehdottaa kuntoutusrahalain kumoamista ja lakiehdotuksen 24 §:n hyväksymistä siten, että kuntoutusraha maksetaan odotus- ja väliajalta 20 prosentilla alennettuna. Valiokunnan kannasta seuraa, että lakialoite LA 24/2003 vp on hylättävä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset),

että lakialoite LA 24/2003 vp hylätään ja

että hyväksytään kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku	3 luku
Yleiset säännökset	Kuntoutusrahaetuuden saamisen edellytykset
1—5 § (Kuten HE)	17 § (Kuten HE)
2 luku	18 §
Kuntoutus	<i>Kuntoutusraha lakisääteisen kuntoutuksen ajalta</i>
6—9 § (Kuten HE)	(1—3 mom. kuten HE)
10 §	Kuntoutusrahaa myönnetään päihdehuoltolain mukaisen muun kuin perhekuntoutuksen ajalta vain, jos kuntoutukseen on hakeuduttu työpaikan hoitoonohjausjärjestelmän tai työterveyshuollon kautta. Lisäksi edellytetään, että kuntoutus toteutetaan <i>Kansaneläkelaitoksen hyväksymässä</i> päihdehuollon kuntoutuslaitoksessa ja että kuntoutus perustuu <i>sosiaalihuoltolain (710/1982) perusteella laadittuun</i> huoltosuunnitelmaan tai <i>päihdehuoltolain perusteella laadittuun</i> kuntoutussuunnitelmaan. <i>Päihdehuollon kuntoutuspalveluja antavalla kuntoutuslaitoksella tulee olla yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) 4 §:ssä tarkoitettu lääninhallituksen lupa terveydenhuollon palvelujen antamiseen tai yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain (603/1996) 5 §:ssä tarkoitettu lääninhallituksen lupa ympärivuorokautiseen sosiaalipalvelujen antamiseen. Lisäksi kuntoutuslaitoksella tulee olla päihdekuntoutuksen kannalta asianmukaiset tilat ja laitteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä edellytyksistä, joiden on täytyttävä, jotta päihdehuollon kuntoutuslaitos voidaan hy-</i>
<i>Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut</i>	
(1 mom. kuten HE)	
Edellä 1 momentissa tarkoitettujen kuntoutusjaksojen tulee olla tehostettuja, yksilöllisesti suunniteltuja:	
1) laitoksissa toteutettavia vähintään 18 arkipäivää kestäviä yhdestä tai useammasta jaksosta koostuvia useamman kuin yhden toimintamuodon kokonaisuuksia, joiden kesto voidaan kuitenkin kuntoutukselle asetettu tavoite ja kuntoutujan yksilöllinen tarve huomioon ottaen määrittää edellä mainittua lyhyemmäksi; tai	
(2 kohta kuten HE)	
(3 mom. kuten HE)	
11—16 § (Kuten HE)	

väkyä tässä momentissa tarkoitetuksi kuntoutuslaitokseksi.

19—23 §
(Kuten HE)

24 §

Kuntoutusraha odotus- ja väliajalta

Ammatillisen kuntoutuksen etenemisen ja kuntoutujan toimeentulon turvaamiseksi kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta (*odotusaika*) sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta (*väliaika*). *Kuntoutujalla on oikeus kuntoutusrahan odotus- ja väliajalta, jos hän ei tuolta ajalta saa toimeentuloa esimerkiksi työstä tai perustoimeentuloa turvaavista muista järjestelmistä.* Kuntoutusraha maksetaan *odotus- ja väliajalta* 20 prosentilla alennettuna ja enintään kolmelta kuukaudelta kalenterivuotta kohden kummankin syyn perusteella erikseen laskettuna, jollei sen maksaminen pidemmältä ajalta ole toimeentulon turvaamisen ja kuntoutuksen etenemisen kannalta erityisestä syystä perusteltua.

(2 mom. kuten HE)

25—31 §
(Kuten HE)

4 luku

Kuntoutusrahan määrä ja suhde muihin etuuksiin

32—34 §
(Kuten HE)

35 §

Ammatillisessa kuntoutuksessa olevan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäismäärä

Kuntoutuksen toteutumisen turvaamiseksi ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan ja nuoren kuntoutusrahan vähimmäis-

määrä päivää kohden on kahdeskymmenesviidesosa 410,45 eurosta, jollei kuntoutujalla muiden tämän lain säännösten nojalla ole oikeus määrältään tätä suurempaan kuntoutusrahan.

36—40 §
(Kuten HE)

5 luku

Etuuksien hakeminen ja toimeenpano

41—47 §
(Kuten HE)

48 §

Maksaminen kunnan toimielimelle

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Kuntoutusraha voidaan joko osittain tai kokonaan maksaa 1 momentissa tarkoitettulle toimielimelle tämän pyynnöstä käytettäväksi vakuutetun, hänen perheensä ja hänen huollettavinaan olevien lasten elatukseen, jos kuntoutusrahan maksaminen sen saajalle itselleen vaarantaisi vakuutetun, hänen perheensä tai hänen huollettavinaan olevien lasten toimeentulon.

(4 mom. kuten HE)

49—54 §
(Kuten HE)

6 luku

Muutoksenhaku ja virheen korjaaminen

55 §

Muutoksenhaku

(Poist.) *Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta valittamalla tarkastuslautakuntaan ja tarkastuslautakunnan päätökseen tyytymätön valittamalla vakuutusosoikeuteen. Vakuutusosoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Vakuutetun matkakustannusten korvaamista koskevaan pää-*

tökseen haetaan *kuitenkin* muutosta siten kuin sairausvakuutuslaissa säädetään.

(2—4 mom. kuten HE)

56—58 §
(Kuten HE)

7 luku

Tietosuojaa koskevat säännökset

59—65 §
(Kuten HE)

8 luku

Erinäiset säännökset

66—69 §
(Kuten HE)

70 §

Siirtymäsäännökset

Lain 35 §:ssä säädetty rahamäärä vastaa vuodelle 2005 vahvistettua työntekijäin eläkelain 9 §:ssä tarkoitettua indeksilukua, ja tämän lain 37 §:n 1 momentissa säädetty rahamäärä samalle vuodelle vahvistettua kansaneläkeindeksistä annetussa laissa tarkoitettua indeksilukua.

(2—8 mom. kuten HE)

Tällä lailla kumotun kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain 3 a §:n 4 momentin nojalla perusteista avohoidon ja laitoshoidon määrittelemiseksi annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus (1241/2002) jää edelleen voimaan. (Uusi)

(10 mom. kuten HE:n 9 mom.)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sellaisten yksiselitteisten menettelytapaohjeiden laatimiseksi, joiden perusteella turvataan myös 65 vuotta täyttäneiden vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen joustava jatkuminen yksilöllisen kuntoutustarpeen mukaisena lakiehdotuksen 54 §:ssä sekä kuntoutuksen asiakas-

yhteistyöstä annetussa laissa säädettyä yhteistoimintaa noudattaen.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi lakiehdotuksen 12 §:ssä tarkoitettua harkinnanvaraista kuntoutusta koskevien päätösten ja vaikeavammaisten lääkinnällistä kuntoutusta koskevien päätösten asianmukaisuutta ja tasapuolisuutta sekä valmistelee arvioinnin perusteella mahdollisesti tarvittavat säädösmuutokset.

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Juha Rehula /kesk
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Paula Risikko /kok
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Arto Seppälä /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Tapani Tölli /kesk
	Marjaana Koskinen /sd	Raija Vahasalo /kok
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Aila Paloniemi /kesk	Tuula Väättäin /sd.
	Leena Rauhala /kd	

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää
valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Yli 65-vuotiaiden vaikeavammaisten kuntoutus. Ehdotin valiokunnan mietinnön kannaksi, että ne vaikeavammaiset, joiden kuntoutus Kansaneläkelaitoksen piirissä on alkanut ennen 65 vuoden iän saavuttamista, voisivat jatkaa Kelan kuntoutuksen piirissä. Nyt tilanne on se, kuten valiokuntakin toteaa, että vaikeavammaisen henkilön täyttyessä 65 vuotta hänen kuntoutuksensa kovin usein päättyy tai ainakin heikkenee, koska kunnat, joille kuntoutusvastuu siirtyy kuntoutettavan täytettyä 65 vuotta, eivät joko lainkaan järjestä vanhuuseläkkeellä oleville kuntoutusta tai kuntoutus on laadultaan heikompaa kuin Kansaneläkelaitoksen järjestämä. Tämä tilanne johtaa julkisen rahoituksen kannalta epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen, koska kuntoutuksen puuttuessa vaikeavammaiset joutuvat ennen pitkää kalliiseen laitoshoittoon ja menettävät mahdollisuuden selviytyä arjesta omin neuvoin tuettuna.

Valiokunta otti lausumaehdotuksessaan asiaan aivan oikean kannan, mutta pidin välttämättömänä, että asiasta tehdään pykälämuutos, joka varmistaa jokaisen vaikeavammaisen jo alkaneen kuntoutuksen jatkumisen myös hänen täytettyään 65 vuotta.

10 §. Vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus. Ehdotin säännöstä muutettavaksi siten, että 18 arkipäivän kuntoutusjakson pilkkomiselle useampaan osaan ja/tai kokonaiskestoltaan lyhyemmäksi kuin 18 arkipäivää tulisi saada aina vaikeavammaisen tai hänen lähiomaisensa suostumus.

Valiokunnan hyväksymässä muodossa laitospilkkoutusjaksoilta ei 10 §:ssä nykyisestä poiketen edellytetä 18 arkipäivän yhdenjakoisuutta. Tätä esitystä perustellaan sillä, että voimassa olevan lain vaatimus 18 arkipäivän yhdenjakoisuudesta ei vastaa enää kuntoutujien yksilöllisiä tarpeita ja on omiaan lisäämään kustannuksia.

Tämä pitääkin paikkansa ja tältä osin muutos on perusteltu.

Sen sijaan valiokunnan kuulemat vammaisjärjestöt ovat esittäneet huolensa siitä, että joustavuuden nimissä tehty laitospilkkoutusjakson kokonaiskeston pilkkominen saattaisikin johtaa perusteettomiin säästöihin pyrkimisen myötä laitospilkkoutusjakson vähimmäismäärän laskuun kuntoutettavan oman tahdon vastaisesti. Huoli on perusteltu, eikä laki valiokunnan hyväksymässä muodossa kokonaan poista tätä uhkaa.

Uhka poistuu, kun vaikeavammaisen, tai jos vammaisen ei itse pysty ilmaisemaan tahtoaan, hänen omaisensa näkemykselle annetaan ratkaiseva merkitys päätettäessä yhdenjaksoisen laitospilkkoutuksen pituudesta.

55 §. Muutoksenhaku. Ehdotin lakiehdotuksen 55 §:n 2 momenttiin sisältyvän harkinnanvaraista kuntoutusta koskevan valituskiellon poistamista. Ehdotukseni ei saanut kannatusta.

Valiokunnan ehdotuksessa lain 55 §:n 2 momentin mukaan lain 12 §:n 1 momentin nojalla annettuun harkinnanvaraista kuntoutusta koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Mainitun pykälän 3 momentin nojalla annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten, kuin siitä Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 24 §:ssä säädetään.

Perustuslakivaliokunta totesi omassa lausunnossaan tästä esityksen kohdasta, että kysymyksessä olevan kuntoutuksen järjestäminen on sidoksissa 12 §:n 1 momentista ilmeneviin rahamääriin. Valituskielto ei päätöksen harkinnanvaraisuuden takia ole sinänsä ongelmallinen perustuslain 21 §:n 1 momentin näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että perustuslain saman pykälän 2 momentissa turvattu muutoksenhakuoikeus kuitenkin puoltaa näidenkin ratkaisujen saattamista valitusmahdollisuuden piiriin. Asiallisesti ottaen kysymys on esimerkiksi siitä, että valitusmahdollisuus on tar-

peen viranomaistoiminnan asianmukaisuuden ja muun tasapuolisuuden valvomiseksi sekä soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. Perustuslakivaliokunta katsoo, että on vakavasti harkittava valituskiellon poistamista (PeVL 13/2005 vp).

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena pait-si 9, 10 ja 55 § muutettuina seuraavas-ti:

Vastalauseen muutosehdotus:

9 §

Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen

Vaikeavammaisella vakuutetulla, joka ei ole julkisessa laitoshoidossa, on oikeus saada työ- tai toimintakyvyn turvaamiseksi tai parantamiseksi tarpeellista lääkinnällistä kuntotutusta, jos hän saa:

(1 ja 2 kohta kuten StVM)

3) kansaneläkelain (347/1956) 30 a §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua hoitotukea alle 65-vuotiaana ja yli 65-vuotiaana, jos oikeus vastaavaan lääkinnälliseen kuntoutukseen on alkanut ennen 65 vuoden ikää; taikka

(4 kohta kuten StVM)

(2—4 mom. kuten StVM)

10 §

Vaikeavammaisen lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut

(1 mom. kuten StVM)

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen kuntoutusjaksojen tulee olla tehostettuja, yksilöllisesti suunniteltuja:

1) laitoksissa toteutettavia vähintään 18 arkipäivää kestäviä yhdestä tai useammasta jaksosta koostuvia useamman kuin yhden toimintamuodon kokonaisuuksia, joiden kesto voidaan kuitenkin kuntoutukselle asetettu tavoite ja kuntoutujan yksilöllinen tarve huomioon ottaen *kuntoutettavan tai, mikäli kuntoutettava itse ei kykene ilmaisemaan tahtoaan, hänen lähiomaisensa suostumuksella* määrittää edellä mainittua lyhyemmäksi; tai

(2 kohta kuten StVM)

(3 mom. kuten StVM)

55 §

Muutoksenhaku

(1 mom. kuten StVM)

2 mom. poist.

(2 ja 3 mom. kuten StVM:n 3 ja 4 mom.)

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 2005

Erkki Virtanen /vas

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä kohdassa 4.2. esityksen vaikutuksista eri kansalaisryhmien asemaan ei ole huomioitu esityksen perusoikeudellista vaikutusta eri-ikäisiin Kansaneläkelaitoksen lääkinnällistä kuntoutusta saaviin vaikeavammaisiin eikä muihin julkisen terveydenhuollon kuntoutusta saaviin nähden. Perusoikeudellinen vaikutus syntyy ehdotetusta 9 §:stä, jonka perusteella pykälässä tarkoitettua kuntoutusta järjestettäisiin vain alle 65-vuotiaalle henkilölle, joka saa lapsen hoitotukea, vammaistukea tai eläkkeensaajien hoitotukea, jonka suuruus on kyseisen etuuden ylimmän tai keskimmäisen määrän suuruinen. Kuntoutusta järjestettäisiin sen kuukauden loppuun, jona vakuutettu täyttää 65 vuotta.

Käsitykseni mukaan kyseinen ehdoton ikäraja on ristiriidassa perustuslain 6 §:n 2 momentin kanssa, jossa säädetään, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa iän, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Ehdotukseen perustuva 65 ikävuoden raja asettaa iän perusteella yli 65-vuotiaat vaikeavammaiset perusteettomasti huonompaan asemaan kuin alle 65-vuotiaat Kansaneläkelaitoksen lääkinnällistä kuntoutusta saavat vaikeavammaiset. Hyväksyttävänä perusteena ei voida pitää vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen yhteismitallisuutta suhteessa Kansaneläkelaitoksen etuusjärjestelmiin, joissa kyseinen ikäraja ilmenee. Syrjintäkiellon vastaisuus ilmenee myös yli 65-vuotiaiden vaikeavammaisten todellisesta tarpeesta saada lääkinnällistä kuntoutusta suhteessa muihin yli 65-vuotiaisiin suomalaisiin nähden. Näiltä osin vammaisuus aiheuttaa välillisen syrjinnän elementtejä, jos vaikeavammaisen iän perusteella ei saa kuntoutuspalveluja tai saa suhteessa hänelle riittämättömiä kuntoutuspalveluja yleisen

järjestelmän puitteissa, joka ei ole ensisijaisesti tarkoitettu ja mitoitettu vaikeavammaisten tarpeiden mukaisesti. Tilanteessa tarvittaisiin nimenomaan julkiselle vallalle kuuluvia positiivisia erityistoimenpiteitä.

On perustuslain vastaista ottaa ikä ensisijaiseksi päätöksenteon perusteeksi sen sijaan, että päähuomio olisi vammassa ja siitä aiheutuvassa toiminnanrajoituksessa. Vaikeavammaisuus on usein pysyvää ja elinikäistä, jolloin se ei poistu tai merkittävästi vähene iän myötä. Päinvastoin vaikeavammaisuus aiheuttaa iän myötä enenevässä määrin vaikeavammaisuuden liitännäisongelmia, jotka edellyttävät intensiivisen lääkinnällisen kuntoutuksen toimenpiteitä.

Yleisen elintason ja odotetun eliniän nousu on vaikuttanut myös vaikeavammaisten ihmisten eliniän kasvuun. Näin ollen tulevaisuudessa ja lähivuosina tulee olemaan kasvavassa määrin sellaisia esimerkiksi polion tai cp-vamman vammauttamia vaikeavammaisia, joiden elämänlaadulle tärkeän liikkumiskyvyn turvaamiseksi tai edistämiseksi annettu kuntoutus on soveltamiskäytännön mukaan edelleenkin tarpeellista kuntoutusta. Tilanne on näiltä osin siis erilainen kuin vielä vuosikymmen aiemmin. Nykytilannetta, jossa oikeus Kansaneläkelaitoksen järjestämään vaikeavammaisten lääkinnälliseen kuntoutukseen päättyy 65-vuotiaana ja vaikeavammaisen henkilö siirtyy julkisen terveydenhuollon vastuulle, ei voida pitää perusteltuna. Julkisen terveydenhuollon resurssit ovat huonosti pystyneet vastaamaan vanhuuseläkeikäisten vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen tarpeeseen. Kuinka siis voidaan olettaa, että julkinen terveydenhuolto pystyisi ottamaan vastatakseen laajamittaisesti ja laadukkaasti myös työikäisten vaikeavammaisten lääkinnällisestä kuntoutuksesta?

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena päätöksi 9 § muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus:

9 §

Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen järjestäminen

Vaikeavammaisella vakuutetulla, joka ei ole julkisessa laitoshoidossa, on oikeus saada työtai toimintakyvyn turvaamiseksi tai parantamiseksi tarpeellista lääkinnällistä kuntoutusta, jos hän saa:

(1 ja 2 kohta kuten StVM)

3) kansaneläkelain (347/1956) 30 a §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettua hoitotukea (*poist.*); taikka

(4 kohta kuten StVM)

Lääkinnällistä kuntoutusta järjestettäessä vakuutettua pidetään vaikeavammaisena, jos:

1) hänellä on sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuva yleinen lääketieteellinen ja toiminnallinen haitta, josta aiheutuu vähintään vuoden kestävä kuntoutustarve; (*poist.*)

2) 1 kohdassa tarkoitettu haitta on niin suuri, että hänellä on sen vuoksi huomattavia vaikeuksia tai rasituksia selviytyä jokapäiväisistä toimitaan kotona, koulussa, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella; ja

3) hänen selviytymistään voidaan tukea tässä pykälässä tarkoitetuilla kuntoutustoimenpiteillä. (*Uusi*)

(3 ja 4 mom. kuten StVM)

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 2005

Eero Akaan-Penttilä /kok